

Onderwijs
& Kwaliteit

Handreiking Borgen toetskwaliteit

Een hulpmiddel voor examencommissies, toetscommissies en management om de kwaliteit van toetsen te borgen.

Auteur(s) : Expertisegroep Toetsing, dienst Onderwijs & Kwaliteit
Ilona Plessius, Simone Kooij, Annemarie Meulenberg
Versie : 1.0
Datum : September 2013

De Handreiking Borgen toetskwaliteit is gebaseerd op de Handreiking Toetscommissie [augustus 2011]. De scope is breder en er is gebruikgemaakt van feedback en het artikel 'De kwaliteit van toetsing onder de loep' (Sluijsmans et al., 2012). De handreiking Toetscommissies komt hiermee te vervallen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. De examencommissie	3
3. Kwaliteitsborging van toetsing	4
3.1 Kwaliteit van toetsing.....	4
3.2 Partijen betrokken bij de kwaliteit van toetsing	5
3.3 Het borgen van de kwaliteit van toetsing	6
4. De toetscommissie	7
4.1 Taken	7
4.2 Werkwijze	7
4.3 Professionalisering en samenwerking	8
5. Relevante beleidsdocumenten voor borging toetskwaliteit	9
Bijlage 1 Kwaliteitscriteria van toetsen	10
Bijlage 2 Voorbeeld van toetsanalyseformulier	14
Bijlage 3 Proces kwaliteitsborging van toetsen	15
Bijlage 4 Checklist voor het functioneren van toetscommissies	19

1. Inleiding

Voor u ligt de handreiking Borgen toetskwaliteit, samengesteld door de expertisegroep Toetsing van de dienst Onderwijs en Kwaliteit. Deze handreiking beschrijft welke aspecten een rol spelen bij de kwaliteit van toetsing en geeft handvatten voor examencommissies, toetscommissies en management om de kwaliteit van toetsen te borgen. De handreiking kan gebruikt worden om te bepalen op welke aspecten de kwaliteit van toetsing nog te verbeteren is en om te bepalen wie daarin welke rol/ taken kan oppakken. Tevens biedt de handreiking uitgewerkte kwaliteitscriteria, voorbeelden van checklisten en een procesbeschrijving.

De kwaliteit van toetsing en de wijze waarop deze wordt geborgd, is een dynamisch proces dat mede wordt bepaald door het stadium van ontwikkeling waarin een opleiding/ instituut zich bevindt. Belangrijk is dat processen vastliggen en taken en verantwoordelijkheden helder zijn beschreven, worden uitgevoerd en geëvalueerd.

2. De examencommissie

Sinds september 2010 zijn in de Wet op het hoger onderwijs (WHW) de taken voor de examencommissies uitgebreid. Onafhankelijke en deskundige examencommissies moeten bijdragen aan een duurzaam en breed gedragen vertrouwen in de kwaliteit van de diploma's en hebben de volgende extra taken gekregen:

- de examencommissie stelt vast of de student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt t.a.v. kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (borging eindniveau);
- de examencommissie is verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van de tentamens en de examens.

Ook in het accreditatiestelsel staat toetsing en het borgen van eindkwalificaties centraal (standaard 3 van het accreditatiestelsel beperkte opleidingsbeoordeling):

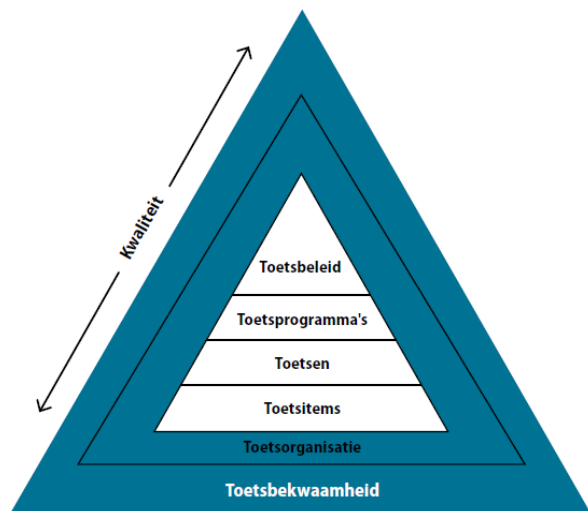
‘Opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing en tonen aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd’.

Deze handreiking richt zich op de taak ‘borging van de kwaliteit van tentamens en examens’. De ‘borging van het eindniveau’ is niet in deze handreiking uitgewerkt. Op HINT is een notitie ‘borging eindniveau’ gepubliceerd waarin is uitgewerkt op welke wijze opleidingen en instituten het eindniveau kunnen borgen. Examencommissies kunnen ervoor kiezen om een of meerdere taken te mandateren naar toetscommissies.

3. Kwaliteitsborging van toetsing

3.1 Kwaliteit van toetsing

In de literatuur zijn meerdere definities te vinden die de kwaliteit van toetsing beschrijven. Verschillende onderzoeken focussen op verschillende aspecten van de kwaliteit van toetsing. De expertisegroep Toetsing heeft ervoor gekozen om de kwaliteit van toetsing te beschrijven aan de hand van de 'kwaliteitspiramide voor eigentijds toetsen en beoordelen' zoals beschreven in het artikel "kwaliteit van toetsing onder de loep" (Sluijsmans et al., 2012¹) en deze aan te passen aan de situatie binnen Hogeschool Rotterdam. Deze piramide geeft aan dat de kwaliteit van toetsing op verschillende lagen te definiëren en dus ook te analyseren is.

Beschrijving van de lagen:

- *Kwaliteit van opdrachten of toetsvragen (toetsitems):*
elke opdracht of vraag in een toets zou moeten voldoen aan de criteria validiteit, betrouwbaarheid, efficiëntie en moeilijkheid;
- *Kwaliteit van toetsen:*
kwaliteit van de hele toets, inclusief beoordelingsmodel en eventueel toetsmatrix. Ook gaat het hier om de kwaliteit van de samenhang tussen de opdrachten en vragen. Voorbeelden van kwaliteitscriteria zijn validiteit, betrouwbaarheid en inzichtelijkheid;
- *Kwaliteit van toetsprogramma's²:*
kwaliteit van het toetsprogramma als geheel. Het gaat om aansluiting met het leerproces en andere toetsen in het programma. Een afzonderlijke toets kan niet aan alle kwaliteitscriteria voldoen. Elke toets is dus een compromis, op basis van de functie en plaats van de toets in het totale toetsprogramma. Vanuit het perspectief van het toetsprogramma moet niet de enkele toets maximaal voldoen aan de kwaliteitseisen, maar het toetsprogramma als geheel. Ook dient het toetsprogramma als geheel alle eindkwalificaties te toetsen. Voorbeelden van kwaliteitscriteria zijn validiteit, betrouwbaarheid maar ook betekenisvolheid en tijd en kosten.

¹ Sluijsmans, D., Peeters, A., Jakobs, L., & Weijzen, S. (2012). De kwaliteit van toetsing onder de loep. *OnderwijsInnovatie*, december, 17-25.

² Zoals opgenomen in de onderwijs- en examenregeling van de Hogeschoolgids en toegelicht in het toetsplan.

- *Kwaliteit van toetsbeleid:*
kwaliteit van het toetsbeleid wordt bepaald door de mate waarin een visie op toetsen is geformuleerd, een toetscyclus is gedefinieerd en kwaliteitscriteria zijn bepaald. Het toetsbeleid dient sturing te geven aan de kwaliteit van toetsen. Binnen Hogeschool Rotterdam wordt op 3 niveaus toetsbeleid bepaald: het Hogeschool toetsbeleid, het instituut toetsbeleid en het toetsbeleid van de opleiding.
- *Kwaliteit van toetsorganisatie:*
kwaliteit van de toetsorganisatie als geheel. Het gaat over zaken als het vaststellen van de rollen, taken en verantwoordelijkheden van betrokkenen bij toetsing, waaronder toets- en examencommissies, en de logistieke organisatie van de toetsing. Voorbeelden van kwaliteitscriteria zijn tijdigheid, zorgvuldigheid, duidelijkheid (leesbaar, correct Nederlands, duidelijk lettertype), efficiëntie, kosten en haalbaarheid. Maar ook externe validering, organiseren dat van buiten de opleiding naar de toetskwaliteit wordt gekeken, is onderdeel van de kwaliteit van de toetsorganisatie.
- *Kwaliteit van toetsbekwaamheid:*
kwaliteit (professionaliteit) van de personen die bij toetsen betrokken zijn. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om bekwaamheid in het construeren van toetsen, het samenstellen van een toetsprogramma, het analyseren van toetsresultaten, het afnemen van examens, etc.

Sluijsmans en collega's (2012) specificeren de lagen verder in uitgewerkte kwaliteitscriteria per laag. Deze zijn opgenomen in bijlage 1 van deze handreiking en aangepast aan de terminologie die binnen de Hogeschool Rotterdam wordt gehanteerd.

3.2 Partijen betrokken bij de kwaliteit van toetsing

De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van toetsing is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van docenten, directie/ management en de examencommissie. Van belang is dat een opleiding/ instituut de taken en verantwoordelijkheden helder en eenduidig heeft beschreven. Het ligt voor de hand dit te beschrijven in het Toetsbeleid van het Instituut, maar kan ook in andere documenten beschreven worden.

Hieronder volgt een overzicht welke partijen betrokken zijn bij de kwaliteit van toetsing:

Docenten in de rol van examinatoren/of toets ontwikkelaar:

De docent is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de toets (toetsvragen en opdrachten, maar ook de toets als geheel inclusief beoordelingsmodel): opstellen, afnemen, evalueren en bijstellen van de toets. De docent zorgt ervoor dat de toets in ieder geval voldoet aan de kwaliteitscriteria zoals opgesteld in het toetsbeleid.

Directie/ Management:

Stuurt de docenten aan op het doorvoeren van verbeteringen in de toetsing, zoals geconstateerd door de toetscommissie. Het management (onderwijsmanagement en directie) is tevens verantwoordelijk voor de kwaliteit van het toetsbeleid, toetsprogramma, toetsorganisatie en het organiseren van toetsbekwaamheid.

De examencommissie:

Het instellingsbestuur stelt de examencommissie in en benoemt de leden op basis van een vastgesteld profiel. Taken en verantwoordelijkheden staan beschreven in de Hogeschoolgids (gebaseerd op de Wet op hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek). Een van de taken van de examencommissie is het borgen van de kwaliteit van tentamens en examens. De examencommissie geeft aan hoe zij invulling geven aan deze taak en op welke wijze zij de kwaliteit willen borgen. In het hogeschool brede toetsbeleid wordt aanbevolen dat examencommissies deze taak mandateren aan een toetscommissie.

De toetscommissie:

De toetscommissie kan instituutsbreed of opleidingsbreed georganiseerd worden. Opleidingen met een klein docententeam kunnen kiezen voor een instituutsbrede toetscommissie, die dan bestaat uit minimaal één docent van elke opleiding. De taken van de toetscommissie worden bepaald door het mandaat dat de examencommissie afgeeft en de richtlijnen die daarbij geformuleerd worden.

Eventueel kunnen de taken aangevuld worden met adviestaken aangestuurd door het management. Denk hierbij aan het organiseren van consultmomenten voor docenten of scholingsdagen. Van leden van een toetscommissie wordt verwacht dat zij een goed beeld hebben van het beroepsdomein, het competentieprofiel van de opleiding en over toetsdeskundigheid beschikken.

3.3 Het borgen van de kwaliteit van toetsing

De kwaliteitspiramide laat zien welke aspecten allemaal te maken hebben met de kwaliteit van toetsen. De wettelijke taak van de examencommissie richt zich op de kwaliteitsborging van deze aspecten. Maar wat wordt nu verstaan onder het begrip kwaliteitsborging? Een van de definities die meer duidelijkheid geeft over wat kwaliteitsborging inhoudt is: 'onderdeel van het kwaliteitsmanagement dat zich richt op het verzorgen van zekerheid of de kwaliteitseisen vervuld zullen worden³'. Voor de taak van de examencommissie betekent dit dat zij zich dient te verzekeren dat de toetsing voldoet aan de kwaliteitseisen. Deze handreiking gaat er vanuit dat deze taak gemandateerd wordt aan een toetscommissie. In het volgende hoofdstuk wordt uitgewerkt wat deze mandatering betekent voor de werkzaamheden van de toetscommissies.

---

³ www.encyclo.nl/begrip/kwaliteitsborging

4. De toetscommissie

4.1 Taken

In deze handreiking is er vanuit gegaan dat de examencommissie ervoor kiest om de taak 'kwaliteitsborging van tentamens en examens' te mandateren aan een of meerdere toetscommissies⁴. In het geval van een mandatering voert de toetscommissie een taak uit namens de examencommissie, maar blijft de examencommissie verantwoordelijk. De examencommissie dient de taak van de toetscommissie te expliciteren in het mandaat. Het mandaat kan zich richten op alle kwaliteitsaspecten zoals beschreven in de kwaliteitspiramide, waarbij nadruk ligt op de kwaliteitsborging van deze aspecten. Dat wil dus zeggen dat de toetscommissie niet de toetsen, het toetsprogramma of het toetsbeleid maakt, maar zich ervan verzekert dat (of in hoeverre) aan de kwaliteitseisen is voldaan.

Het mandaat kan de volgende taken voor de toetscommissie bevatten:

- Controleren kwaliteit van opdrachten of toetsvragen
- Controleren kwaliteit van toetsen (inclusief beoordelingsmodel en eventueel toetsmatrijs⁵)
- Controleren kwaliteit van toetsprogramma's
- Controleren kwaliteit van toetsbeleid op instituutsniveau of op opleidingsniveau zoals beschreven in het opleidingsprofiel en/ of toetsplan van de opleiding
- Controleren kwaliteit van de toetsorganisatie op instituutsniveau of op opleidingsniveau
- Controleren kwaliteit van de toetsbekwaamheid van personen betrokken bij toetsing

Op basis van het mandaat en eventueel aanvullende taken vanuit het management, is de toetscommissie verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van het eigen werkplan, het vastleggen en archiveren van bevindingen en voor het rapporteren van bevindingen aan docent, examencommissie en management.

4.2 Werkwijze

Het mandaat van de examencommissie aan de toetscommissie is in ieder geval gericht op het controleren van de kwaliteit van taken en opdrachten (toetsitems) en toetsen. In het mandaat geeft de examencommissie richtlijnen voor de uitvoering van deze controle. De richtlijnen bevatten een uitspraak over:

- het aantal te analyseren toetsen (eventueel kunnen specifieke toetsen al zijn benoemd, aansluitend op actuele sterke en zwakke aspecten van de toetsing van de opleiding)
- een analyse voor afname en/of na afname
- te hanteren kwaliteitscriteria
- de diepgang van het onderzoek (kwalitatieve analyses, statische analyses, tevredenheidsmetingen studenten etc.)

Deze richtlijnen bepalen de werkwijze van de toetscommissie.

De toetscommissie doet onderzoek naar de kwaliteit van toetsitems en toetsen door een systematische beoordeling uit te voeren m.b.v. vooraf vastgestelde analyse en rapportage instrumenten (zie bijlage 2 voor een voorbeeld). De toetscommissie rapporteert haar bevindingen aan de docent (schriftelijk en/ of mondeling) en aan de examencommissie, die op haar beurt de gegevens van de toetscommissie gebruikt in haar jaarverslag naar het CvB en directie. De toetscommissie informeert ook het management. Deze kan de verkregen informatie gebruiken in gesprekken met individuele docenten, in teambijeenkomsten om toetskwaliteit bespreekbaar te maken en voor het organiseren van professionaliseringsactiviteiten voor het team.

---

⁴ De examencommissie kan ook (een deel van) de taak rondom de borging van het eindniveau aan een toetscommissie mandateren. Daar gaat deze handreiking niet op in. Voor meer informatie verwijzen we naar de Notitie Borging Eindniveau.

⁵ Een belangrijk hulpmiddel bij het uitvoeren van deze taak is de toetsmatrijs. Met behulp van een toetsmatrijs kan een toetscommissie veel sneller beoordelen of een toets van goede kwaliteit is, dan wanneer er geen toetsmatrijs beschikbaar is.

Belangrijk is dat de toetscommissie, management en de examencommissie met elkaar afspraken maken over hoe wordt bewaakt dat eventuele verbeterpunten die voortkomen uit het onderzoek van de toetscommissie ook daadwerkelijk worden doorgevoerd. Alleen op deze manier wordt de PDCA-cyclus namelijk helemaal rond gemaakt.

In bijlage 3 is een uitgebreide procedurebeschrijving opgenomen van de kwaliteitsborging van toetsen.

De werkwijze van een toetscommissie is afhankelijk van de toetskwaliteit van een opleiding en van de ervaring die de toetscommissie heeft met het analyseren van toetsen. In veel gevallen begint een toetscommissie met het analyseren van toetsen achteraf, dus na afname. Hierbij wordt alleen een kwalitatieve analyse uitgevoerd waarbij leden van de toetscommissie een analyseformulier invullen en uitspraken doen over de validiteit, betrouwbaarheid en inzichtelijkheid van de toets. Onervaren toetscommissies beginnen vaak met schriftelijke kennistoetsen en bouwen dit later uit naar het analyseren van minder gestandaardiseerde toetsvormen (in de praktijkgestuurde leerlijn).

Na verloop van tijd verschuift het accent van analyses na afname naar analyses vóór afname. Hierbij checkt de toetscommissie de kwaliteit van de toets op dezelfde aspecten als bij analyse achteraf, met als verschil dat de docent de aanbevelingen nog kan verwerken voordat de toets wordt afgenomen. Hiermee wordt directer ingegrepen op de toetskwaliteit en wordt gelijktijdig de deskundigheid van docenten vergroot.

Na verloop van tijd zal de basiskwaliteit van toetsing verbeterd zijn en is er minder noodzaak toetsen 'preventief' te analyseren. De toetscommissie richt zich weer meer op analyse achteraf, waarbij nu een diepgaander onderzoek wordt gedaan waarbij ook de resultaten van student worden meegenomen (in statistische toetsanalyses en/of tevredenheidsmetingen onder studenten).

4.3 Professionalisering en samenwerking

Om taken goed te kunnen uitvoeren zal de toetscommissie zich moeten professionaliseren door zich bijvoorbeeld te verdiepen in allerlei aspecten van toetsing, het uitnodigen van experts bij een bijeenkomst van toetscommissies om specifieke aandachtspunten te bespreken en/of door middel van scholingen (uit het 'open aanbod'). Ook kunnen toetscommissies binnen één instituut of locatie gezamenlijk professionaliseringsactiviteiten organiseren. Het deelnemen aan het netwerk Toetsing georganiseerd door O&K, het bestuderen van de Hint-pagina over toetsing en het inzetten van onderwijskundig adviseurs van O&K zijn ook activiteiten die bijdragen aan de ontwikkeling tot competente toetscommissies.

Daarnaast is het van belang dat een toetscommissie regelmatig contact heeft met overige actoren binnen het instituut:

- met de examencommissie over de voortgang en uitvoering van de kwaliteitsbeoordeling van de toetsen;
- met de curriculumcommissie over wijzigingen in het curriculum ten aanzien van toetsing;
- met het management over het doorvoeren van verbeteringen in de toetsing;
- met het management over de taken die uitgevoerd moeten worden en de daarvoor beschikbaar gestelde tijd;
- met de opleidingscommissie ten aanzien van studentenevaluaties en klachten onder studenten.

5. Relevante beleidsdocumenten voor borging toetskwaliteit

In onderstaand schema is beschreven welke beleidsdocumenten en uitwerkingen van beleidsdocumenten een rol spelen bij het borgen van de toetskwaliteit en wie eigenaar is van betreffende documenten. Toetscommissies hebben deze documenten nodig als kaders voor het uitvoeren van hun taken.

Beleiden uitwerking van beleid	Verantwoordelijk	Advies
Toetsbeleid Hogeschool Rotterdam Het toetsbeleid beschrijft op hogeschoolniveau aan welke kwaliteitseisen de toetsing minimaal moet voldoen.	College van Bestuur	
Toetsbeleid (instituut) Toetsbeleid is het geheel aan keuzes van het Instituut als antwoord op strategische, kwaliteit- en organisatorische vragen: <ul style="list-style-type: none"> • Visie op toetsen • Toetsvormen • Toetsmomenten • Kwaliteitseisen • Toetsprocessen • Taken en verantwoordelijkheden van examencommissie en toetscommissie • Taken en verantwoordelijkheden van overige actoren • Borging toetsbeleid 	Instituutdirectie	Examencommissie
Toetsplan (opleiding) Het toetsplan is een systematische beschrijving van alle toetsen van een opleiding. Het toetsplan geeft aan hoe en wanneer eindkwalificaties/competenties en afgeleide doelstellingen (inclusief de BOKS) getoetst worden. Bij het toetsplan hoort ook een verantwoording van gemaakte keuzes vanuit het toetsbeleid (zie sleuteldocument toetsplan op HINT).	Onderwijsmanager	Toetscommissie en Curriculumcommissie
Toetsprogramma (Hogeschoolgids) In het toetsprogramma worden alle toetsen per leerjaar voor 1 studiejaar, per studieroute, vastgelegd: <ul style="list-style-type: none"> • Toetsmoment • Toetsvorm • en te behalen studiepunten. 	Onderwijsmanager	Opleidingscommissie, Toetscommissie en/of Curriculumcommissie

Bijlage 1   Kwaliteitscriteria van toetsen

Sluijsmans en collega's (2012) beschrijven aspecten die invloed hebben op de kwaliteit van toetsing. Per aspect zijn kwaliteitseisen geformuleerd. In deze bijlage zijn de kwaliteitseisen uit het artikel opgenomen en aangepast aan de gebruikelijke terminologie binnen Hogeschool Rotterdam.

Kwaliteit van opdrachten of toetsvragen

Validiteit:

De mate waarin een opdracht of vraag toetst wat het beoogt te toetsen. Met andere woorden, de mate waarin een opdracht of vraag een directe relatie heeft met het leerdoel. De validiteit van grote opdrachten kan tevens worden vastgesteld door deze voor te leggen aan professionals uit de beroepspraktijk.

Betrouwbaarheid:

Een opdracht of vraag is objectief indien de score onafhankelijk is van degene die de scoring uitvoert. Dit impliceert dat de opdracht of vraag geen ruimte voor interpretatie openlaat en deskundigen het eens zijn over het juiste antwoord of over de criteria waaraan een juist antwoord moet voldoen.

Efficiëntie:

Wanneer men bij het ontwikkelen van een vraag (of toets) kan kiezen uit verschillende soorten vragen die in alle opzichten gelijkwaardig zijn, dan verdient de vraag die het minste tijd kost in termen van afname en correctie de voorkeur.

Moeilijkheid:

De moeilijkheidsgraad van een vraag moet aanvaardbaar zijn, gegeven het niveau van de studenten. Daarom willen we vooral de zogenaamde grensstudenten nauwkeurig van elkaar onderscheiden. Dit bereiken we door deze studenten opgaven voor te leggen die goed bij hun niveau aansluiten.

Kwaliteitscriteria van toetsen

Validiteit:

De validiteit van de toets heeft te maken met de betekenis, de bruikbaarheid en de juistheid van de conclusies die uit de toets scores worden getrokken.

Betrouwbaarheid:

Een toets wordt betrouwbaar genoemd als het bij herhaalde afname onder dezelfde omstandigheden eenzelfde resultaat laat zien. Belangrijke factoren bij betrouwbaarheid zijn: helder en eenduidig geformuleerde opdrachten/ vragen, voldoende aantal opdrachten/ vragen, standaardisatie in afname omstandigheden, gestandaardiseerd en objectief beoordelingsmodel met normering. De objectiviteit van een beoordelingsmodel kan worden vergroot door de inzet van meerdere beoordelaars.

Inzichtelijkheid:

Inzichtelijkheid wil zeggen dat voor de student alle informatie voorhanden is die de best denkbare voorbereidings- en antwoordstrategie van studenten mogelijk maakt.

Kwaliteit van het toetsprogramma

Elke afzonderlijke toets kan nooit volledig aan alle kwaliteitseisen voldoen. Er zal altijd een compromis gesloten worden. Het is daarom van belang ook oog te hebben voor de kwaliteit van alle toetsen samen, het toetsprogramma. De som van alle toetsen moet voldoen aan kwaliteitscriteria als validiteit en betrouwbaarheid.

- Stelt het toetsprogramma de student in staat de eindkwalificaties te bereiken?
- Zit er wat betreft niveau een goede opbouw in het toetsprogramma?
- Krijgt de student door toetsing een goed beeld van zijn ontwikkeling?
- Is er voldoende afwisseling in toetsvormen?
- Is er een heldere samenhang tussen de onderwijsactiviteiten en de toetsactiviteiten?

Baartman (2008) heeft twaalf kwaliteitscriteria ontwikkeld voor het evalueren van een toetsprogramma. Deze twaalf kwaliteitscriteria zijn gebaseerd op literatuuronderzoek naar zowel klassieke beoordelingsmethoden als nieuwe assessments binnen competentiegericht onderwijs. De twaalf criteria staan hieronder beschreven.

Criterium	Omschrijving
1. Geschiktheid voor onderwijsdoelen	Toetsdoelen moeten overeenkomen met onderwijsdoelen.
2. Acceptatie	Alle betrokkenen van het toetsprogramma (lerarenopleiders, leraren, studenten) kunnen zich vinden in de taken of opdrachten, de criteria en de uitvoering.
3. Transparantie	Een toetsprogramma moet voor studenten doorzichtig en begrijpelijk zijn.
4. Reproduceerbaarheid van beslissingen	Beslissingen die worden genomen op basis van een toetsprogramma moeten constant en herhaalbaar zijn en niet afhankelijk van toeval.
5. Vergelijkbaarheid	Het uitvoeren van het toetsprogramma of de toetsen in het programma op een consistente wijze. De beoordelingsprocedure en de beoordelingscriteria moeten gelijk zijn voor alle studenten.
6. Eerlijkheid	Alle studenten dienen een eerlijke kans te krijgen hun competenties te demonstreren. Juiste afspiegeling van de competenties in het toetsprogramma en het gebruik van toetsvormen waarmee studenten die competenties kunnen aantonen.
7. Betekenisvolheid	Het toetsprogramma moet zinvol en nuttig zijn voor studenten en leerlingen (moet een leerervaring opleveren) en voor leraren en het werkveld (afstemming op de behoeften van het toekomstige beroep).
8. Cognitieve complexiteit	De mate waarin het toetsprogramma aansluit bij de gewenste cognitieve processen in de beroepspraktijk. Een assessor moet kunnen vaststellen of iemand de cognitieve vaardigheden bezit om in een beroep te kunnen functioneren.

9. Authenticiteit	De mate van overeenkomst van een toetsprogramma met de situatie waarin studenten na het afronden van hun studie terechtkomen, de beroepspraktijk. Een toets kan meer authentiek worden gemaakt door te beoordelen tijdens een stage, door opdrachten te gebruiken die zijn aangeleverd door bedrijven uit de regio of door een praktijksituatie na te bootsen in een rollenspel.
10. Ontwikkeling van zelfsturend leren	Het toetsprogramma moet het zelfsturend leren van de leerling stimuleren.
11. Onderwijsgevolgen	In hoeverre draagt het toetsprogramma op positieve wijze bij aan het onderwijs en in hoeverre worden negatieve effecten geminimaliseerd. De effecten van een toetsprogramma op het leren van studenten en de instructie door docenten. Nagaan in hoeverre het toetsprogramma studenten beïnvloedt en of het verwerven van belangrijke competenties wordt gestimuleerd door de gebruikte toetsmethoden.
12. Tijd en kosten	De investering in tijd en kosten moeten voor alle partijen in balans zijn ten behoeve van haalbaarheid en uitvoerbaarheid.

Tabel 3. Kwaliteitscriteria voor competentie assessment programma's (Baartman e. a., 2007). (Bron: <http://www.bewustenbekwaamtoetsen.nl/>)

Kwaliteit van het toetsbeleid

In welke mate is helder beschreven:

- Wat is de aanleiding, de doelstelling en de reikwijdte van het toetsbeleid?
- Wie zijn de belanghebbenden van dit toetsbeleid?
- Wat zijn de uitgangspunten van toetsbeleid en de borging van de kwaliteit?
- Wat is de relatie met de visie op leren en toetsen?
- Wat is de samenhang van toetsing met beroepskwalificaties en de onderwijsleeromgeving?
- Wie heeft taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden met betrekking tot de uitvoering van toetsing?
- Hoe ziet de toetscyclus eruit: ontwikkeling (toets(vorm), cesuur), overeenstemming over criteria en standaarden, uitvoering, evaluatie, verbetering?
- Hoe wordt validiteit en betrouwbaarheid geborgd en aangetoond?
- Hoe faciliteert het management de toetscyclus en professionalisering?
- Wie heeft taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden met betrekking tot het beleid en de uitvoering van kwaliteitszorg (op het secundaire niveau)?
- Hoe werkt de borging en verbetering van kwaliteit(szorgsysteem) rondom toetsing?

Kwaliteit van de toetsorganisatie

Toetsorganisatie gaat over zaken als het vaststellen van de rollen, taken en verantwoordelijkheden van betrokkenen bij toetsing, waaronder toets- en examencommissies, de rol van externen (vanuit externe validering), de werkprocessen rondom de toetsing, de logistieke organisatie van de toetsing en het vaststellen van toetsroosters.

Voorbeelden van kwaliteitscriteria zijn tijdigheid, zorgvuldigheid, duidelijkheid (leesbaar, correct Nederlands, duidelijk lettertype), efficiëntie (kosten en haalbaarheid).

Kwaliteit van toetsbekwaamheid (toetscompetenties docenten)

- Docenten begrijpen wat leren is in de context waarin ze les geven.
- Docenten zijn in staat om toegankelijke en meetbare leerdoelen te formuleren die aansluiten bij de gewenste inhoud en beheersingsniveau volgens de curriculum doelen en visies.
- Docenten beschikken over verschillende strategieën om met studenten te communiceren over de leerdoelen en hoe deze bereikt kunnen worden.
- Docenten kennen de bedoelingen en het gebruik van verschillende beoordelingsmethodes en zijn vaardig om deze te gebruiken.
- Docenten kunnen vaststellen dat de toetsvormen passen bij de te meten kennis en vaardigheden van hun studenten.
- Docenten kunnen effectieve en bruikbare feedback op studentenwerk geven.
- Docenten zijn in staat om beoordelingsmodellen te construeren die leiden tot bruikbare informatie om beslissingen te kunnen nemen over studenten en/of klassen. Deze beslissingen moeten leiden tot verbeteringen van het leren, groeien of ontwikkelen van de student.
- Docenten kunnen externe toetsresultaten gebruiken en op de juiste manier interpreteren ten behoeve van de juiste beslissingen.
- Docenten kunnen hun interpretaties van resultaten en beslissingen communiceren naar de studenten, schoolleiding en ouders.
- Docenten kunnen hun studenten helpen om op basis van toetsinformatie beslissingen te nemen.
- Docenten zijn zich bewust van hun wettelijke en ethische verantwoordelijkheden bij het beoordelen van studenten.

Bijlage 2 Voorbeeld van toetsanalyseformulier

Met 'toetsen' worden hier alle toetsvormen bedoeld, van MC-toetsen tot essays, opdrachten en projecten. Toetsvragen kunnen dus ook opdrachten aan studenten zijn.

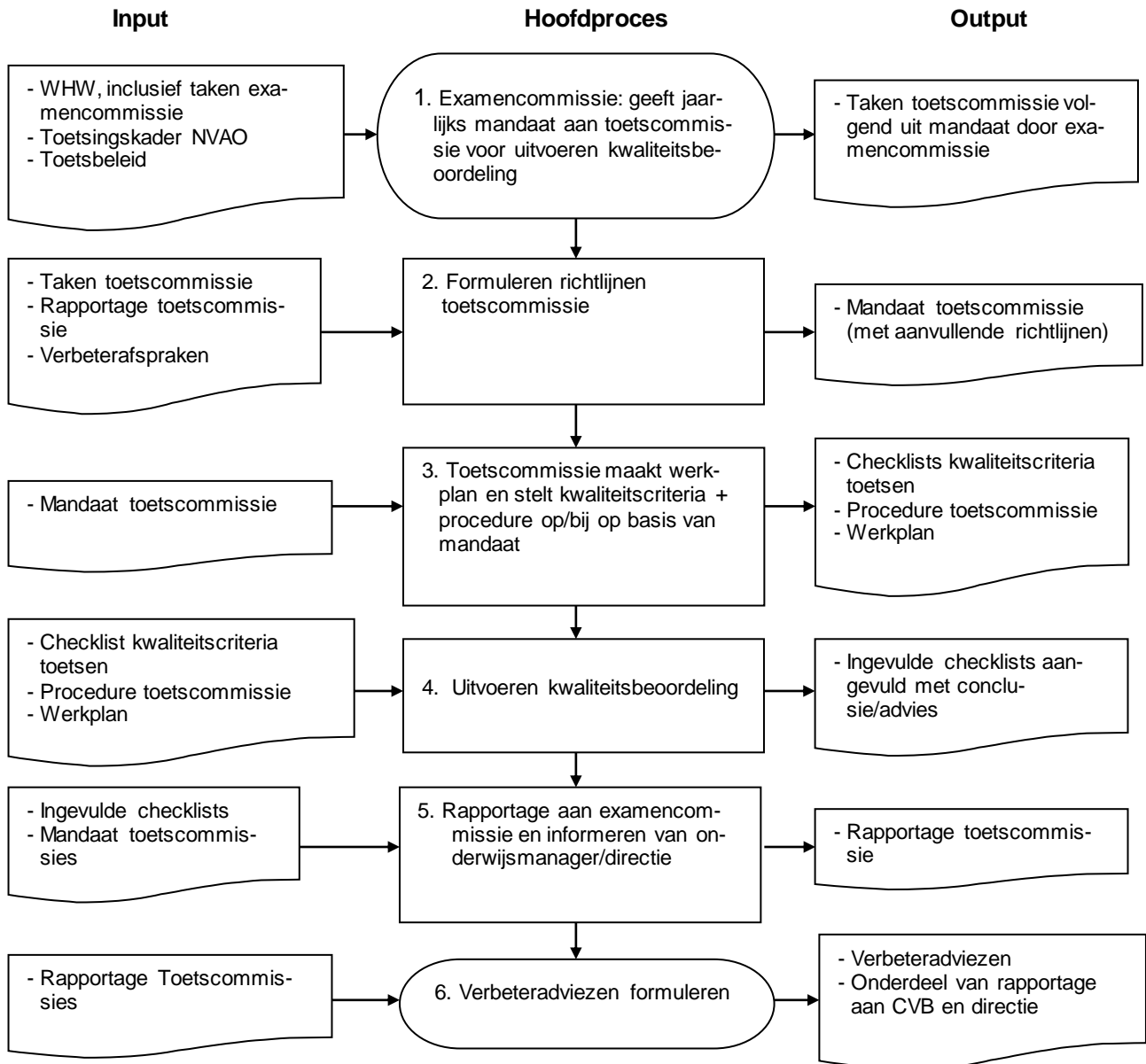
Algemeen	Geanalyseerd door:
Datum analyse:	
Opleiding:	
Plaats in het curriculum:	
Vak/Cursuscode:	
Cursushouder:	
Studiepunten:	
1. De losse toetsvragen	Opmerkingen:
Validiteit	
De toetsvragen zijn taalkundig correct en eenduidig.	
De toetsvragen hebben een relatie met de leerdoelen en het onderwijs.	
De moeilijkheid van de toetsvragen past bij het niveau van de studenten.	
Betrouwbaarheid	
Met behulp van het antwoordmodel of de beoordelingscriteria zijn de toetsvragen eenduidig te beoordelen.	
2. De toets als geheel	
Validiteit	
De toets meet de leerdoelen.	
De toetsvorm past bij het bijbehorende onderwijs.	
De uitkomst van de toets (beoordeling, feedback) is betekenisvol, bruikbaar en juist.	
Betrouwbaarheid	
De toets bestaat uit voldoende vragen.	
De toets is voor afname met een collega doorgenomen (4-ogen principe).	
De beoordelaar is voldoende deskundig.	
Er is afstemming tussen beoordelaars over de wijze van beoordelen.	
Inzichtelijkheid	
Voorafgaand aan de toets was het voor de studenten duidelijk wat van hen verwacht werd	
Het cijfer voor de toets is navolgbaar (onderbouwing van het oordeel, normering en cesuur)	
Efficiëntie	
De omvang van de toets staat in relatie tot het aantal studiepunten.	
De investering in tijd en kosten moeten voor alle partijen in balans zijn ten behoeve van haalbaarheid en uitvoerbaarheid.	

Samenvatting, conclusie en advies:

Bijlage 3   Proces kwaliteitsborging van toetsen

Dit hoofdstuk beschrijft de stappen die doorlopen worden bij de procedure vanaf het mandaat vanuit de examencommissie tot de rapportage aan het CvB.

De procedure is bestemd voor de taak van de toetscommissies die de examencommissie heeft gemandateerd. De examencommissie is eigenaar van deze procedure. Deze procedure wordt één keer per jaar binnen een instituut uitgevoerd.

Hieronder zijn de hoofdprocessen 1 tot en met 6 uitgeschreven.

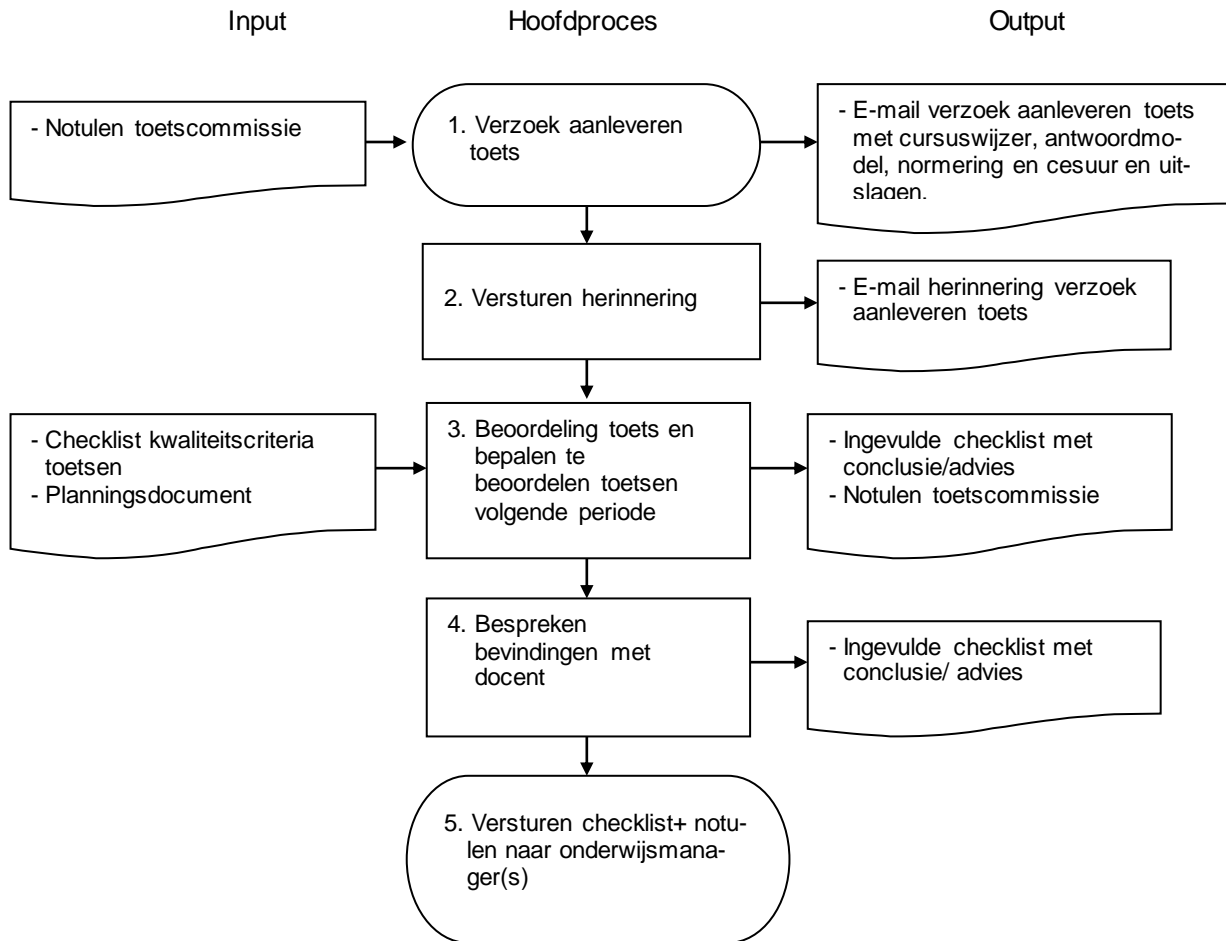
Stap	Proces-eigenaar	Beschrijving	Indicator	Documenten (zie input/output 6.1)
1. Mandaat aan toetscommissie	Examencommissie	<ul style="list-style-type: none"> De examencommissie is verantwoordelijk voor de kwaliteitsborging van de toetsen en mandateert de toetscommissie tot het uitvoeren van een kwaliteitsbeoordeling. De examencommissie evalueert of de mandatering goed functioneert en of bijstelling van richtlijnen voor de toetscommissie noodzakelijk is. 	<ul style="list-style-type: none"> Jaarlijks September 	WHW Taken examencommissie Taken toetscommissie
2. Formuleren richtlijnen toetscommissie Benoemen leden	Examencommissie	<ul style="list-style-type: none"> Formuleren van richtlijnen voor de toetscommissie: kwaliteitseisen t.a.v. toetsen en procedurele eisen. De examencommissie maakt hierbij gebruik van eerdere rapportages van de toetscommissies, gemaakte verbeterafspraken en ontwikkelingen in wet- en regelgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> Jaarlijks September 	Rapportage toetscommissie Verbeteradviezen Mandaat toetscommissie
3. Jaarplanning maken en bijstellen kwaliteitscriteria + procedure	Toetscommissie	<ul style="list-style-type: none"> De toetscommissie maakt, op basis van de richtlijnen van de examencommissie, een jaarplanning (eventueel een meerjarenplanning). De toetscommissie stelt, indien nodig, de kwaliteitscriteria en de procedure bij. De toetscommissie communiceert de bijgestelde criteria en procedure met de onderwijsmanager(s). De onderwijsmanager stuurt vervolgens de docenten aan. Eventueel voegt de toetscommissie, op verzoek van de onderwijsmanager, nog kwaliteitscriteria toe. 	<ul style="list-style-type: none"> Jaarlijks Oktober 	Mandaat toetscommissie Checklist kwaliteitscriteria toetsen Procedure toetscommissie Jaarplanning
4. Uitvoeren kwaliteitcontrole	Toetscommissie	<ul style="list-style-type: none"> De toetscommissie voert periodiek een kwaliteitscontrole uit (volgens eigen jaarplanning). De toetscommissie bespreekt de bevindingen met de docenten De toetscommissie legt de bevindingen vast in een rapportage. De toetscommissie stuurt de rapportages en ingevulde checklists door aan de onderwijsmanagers(s). 	<ul style="list-style-type: none"> Periodiek Oktober - september 	Checklist kwaliteitscriteria toetsen Procedure toetscommissie Jaarplanning Ingevulde checklists
5. Rapportage aan examencommissie	Toetscommissie	<ul style="list-style-type: none"> Stelt periodiek/jaarlijks een rapportage op aan de examencommissie en het onderwijsmanagement/ directie, volgens de richtlijnen zoals aangegeven in de mandatering aan de toetscommissie. 	<ul style="list-style-type: none"> Jaarlijks Juni/ juli 	Ingevulde checklists Mandaat toetscommissie Rapportage toetscommissie
6. Verbeteradviezen opstellen en rapportage examencommissie aan CvB	Examencommissie	<ul style="list-style-type: none"> De examencommissie stelt, indien nodig, verbeteradviezen op voor de onderwijsmanager/directie. De examencommissie rapporteert jaarlijks aan het CvB. 	<ul style="list-style-type: none"> Jaarlijks juli/ september 	Rapportages toetscommissie Verbeteradviezen Rapportage CvB

Werkinstructie toetsanalyse

Hieronder wordt schematisch een werkinstructie voor toetscommissie weergegeven. Het doel van deze werkinstructie is het borgen van de kwaliteit van toetsing door middel van steekproefsgewijze controles (achteraf) van toetsen. Deze werkinstructie is geldig binnen de opleidingen van een instituut en is bestemd voor de toetscommissies en de cursushouders. Het hele proces wordt 4 keer per jaar binnen de opleiding uitgevoerd. De werkinstructie vormt onderdeel van de hiervoor beschreven procedure “Kwaliteitsborging toetsing”.

Proces flowchart toetsanalyse

Beschrijving van activiteiten toetsanalyse

In de flowchart toetsanalyse is schematisch beschreven welke activiteiten de toetscommissie zou moeten ondernemen gericht op periodieke toetsanalyse. In onderstaand schema zijn de processtappen 1 tot en met 5 uitgeschreven.

Stap	Proces-eigenaar	Beschrijving	Document Referentie
1. Verzoek aanleveren toets	Voorzitter toetscommissie	<ul style="list-style-type: none"> • In de notulen van de toetscommissie (van de laatste keer) is vastgelegd welke toetsen de komende periode worden beoordeeld door de toetscommissie. • Verzoek wordt via email ingediend bij de cursushouder, inclusief deadline aanleveren toets bij toetscommissie. • Minimaal aan te leveren materiaal (bijvoorbeeld): <ul style="list-style-type: none"> - Kennistoetsen: tentamenopgaven + antwoordmodel + normering/cesuur en toetsuitslagen - Practica: per docent van 1 student alle verslagen, verslagbeoordelingen en de competentiebeoordeling. - Projecten: per projectgroep het verslag en voor 1 student van de groep de beoordeling (cijfers) van de verslagbijdrage, presentatie en competenties. 	<p>Notulen toetscommissie</p> <p>E-mail verzoek aanleveren toets</p>
2. Versturen herinnering	Voorzitter toetscommissie	<ul style="list-style-type: none"> • Indien van toepassing, versturen van een email met herinnering aanleveren toets. 	E-mail herinnering verzoek aanleveren toets
3. Beoordeling toets en bepalen te beoordelen toetsen volgende periode	Toetscommissie	<ul style="list-style-type: none"> • Beoordeling vindt plaats tijdens vergadering toetscommissie in de 3^e week (optioneel) van de onderwijsperiode. • De toetscommissie beoordeelt gezamenlijk het materiaal. • De toetscommissieleden bestuderen voorafgaand aan de vergadering de betreffende cursuswijzer(s). • Op basis van planningsdocument (afgeleid van curriculum) en eventueel binnengekomen klachten/ opvallende rendementen (<30% en > 80%) bepaalt de toetscommissie welke toets(en) voor de volgende kwaliteitscontrole in aanmerking komen. Dit wordt vastgelegd in de notulen. 	<p>Checklist kwaliteitscriteria toetsen</p> <p>Ingevulde checklist</p> <p>Planningsdocument</p> <p>Notulen toetscommissie</p>
4. Bespreken bevindingen met docent	Toetscommissie	<ul style="list-style-type: none"> • Binnen x aantal dagen bespreekt de toetscommissie de bevindingen met de docent (= intercollegiaal feedback gesprek). Eventuele bijzonderheden worden toegevoegd aan de ingevulde checklist. 	Ingevulde checklist met conclusie en advies
5. Versturen checklist + notulen naar onderwijsmanager	Voorzitter toetscommissie	<ul style="list-style-type: none"> • Verstuurt de ingevulde checklists en de notulen naar de onderwijsmanager(s). 	Ingevulde checklist Notulen toetscommissie

Bijlage 4 Checklist voor het functioneren van toetscommissies

	Onderwerp	Bewijsdocument	ja	nee	Verbeteracties	Gerealiseerd
1.	Nieuwe leden worden door de onderwijsmanager gevraagd en benoemd.	Schriftelijke vastlegging leden toetscommissie				
2.	Jaarlijks vindt een evaluatie plaats van het functioneren van de commissie. Hieruit voortvloeiende afspraken worden meegenomen in de gesprekcyclus.	Jaarverslag toetscommissie Gesprekscyclus formulieren van leden van toetscommissie				
3.	Er wordt periodiek verslag uitgebracht door de toetscommissie aan de examencommissie en het management.	Periodiek of jaarverslag toetscommissie				
4.	Faciliteren van de toetscommissieleden is vastgelegd.	PTD				
5.	De toetscommissie houdt bij welke toetsen geanalyseerd worden, welke conclusies worden getrokken en welke adviezen worden gegeven.	(Jaar)verslagen toetscommissie of ander planningsdocument				
6.	De toetscommissie beschrijft in haar jaarverslag welke activiteiten op het gebied van professionalisering zijn ondernomen.	Jaarverslag toetscommissie				
7.	Er zijn vastgestelde instrumenten voor toetsanalyse vooraf en/of achteraf.	Verslagen toetscommissie Analyseformulieren				
8.	De analyse-instrumenten zijn bekend bij alle docenten.	Verslagen teamoverleg				
9.	Algemene adviezen van de toetscommissie worden besproken in/met het team.	Verslagen teamoverleg				
10.	Specifieke adviezen worden besproken met de toetsontwikkelaars.	Ingevulde toetsanalyse formulieren met fb toetsontwikkelaars				
11.	Verslagen toetsanalyse worden doorgestuurd	Ingevulde toetsanalyse formulieren				

	naar de examencommissie en management.				
12.	De toetscommissie heeft haar werkwijze beschreven.	Werkprocedures toetscommissie			
13.	De toetscommissie evalueert haar werkwijze en stelt deze bij, waardoor ontwikkeling/groei zichtbaar wordt.	Wijzigingsbeheer van procedures			

Documenten

1. Toetsbeleid
2. Toetsprogramma
3. Schriftelijke vastlegging leden toetscommissie
4. Jaarverslag toetscommissie
5. Verslagen toetscommissie
6. Gesprekscyclus formulieren van leden van toetscommissie
7. PTD
8. Toetsanalyseformulieren
9. Ingevulde toetsanalyse formulieren met fb toetsontwikkelaars
10. Verslagen teamoverleg
11. Verslagen examencommissie
12. Werkprocedures toetscommissie